

Fás szárú növények kezelése köz- és magánterületen

A globális klímaváltozás a tudósok körében több évtizede ismert jelenség, a környezet- és természetvédelem iránt elkötelezett szakemberek hatására a jogalkotásban is egyre jobban beszivárgott az ezzel kapcsolatos törvények, rendeletek megfogalmazása, míg a köztudatban csak az utóbbi években lett a mindennapos beszédtema, de sokszor a gyakorlatban nem jelennek meg ezek az irányelvek, nem szereznek érvényt a már meglévő jogszabályoknak sem.

Jól ismert tény, hogy a növények fotoszintézisük útján vízből, ásványi anyagokból és a levegő szén-dioxid tartalmát megkötve állítják elő szerves anyagaikat, a folyamat során „melléktermékként” pedig oxigén szabadul fel, mely a földi élet alapja. E funkciójuk mellett étellemmel látják el az élővilágot, párologtatásuk révén szabályozzák a mikroklimát, port és egyéb káros anyagot kötnek meg szervezeteikben.

A városiasodás hatására egyre nagyobb mértékben koncentrálódik a lakosság, az emberi tevékenység szükségessé teszi a zöldfelületek kezelését. A fás szárú növények, tehát a cserjék és fák védelméről a „346/2008. (XII.30.) sz. kormányrendelet rendelkezik. A rendelet hatálya kiterjed a közterületre, legyen az akár állami vagy magán kézben, valamint a magánterületre is. Azért szükséges, mert a fás szárú növények összborítási értékét fenn kell tartani közegészségügyi, közjóléti okból, a „zöld ügyekben” ezért is elsőfokú eljáró hatóság az önkormányzat jegyzője.

Fát kivágni köz- és magánterületen egyaránt csak a jegyző által kiállított engedéllyel lehet!

A közterületen lévő cserjét (bokrot) kivágni szintén csak a jegyző által kiállított engedéllyel lehet!

A kivágáshoz szükséges formanyomtatványokat a kormányrendelet tartalmazza (de letölthető Szigetszentmárton honlapjáról is). A kérvény illetékköteles, fel kell tüntetni a kivágás okát, a fa helyét, fajtát, esetleg fajtaját, illetve 1 m magasan mért törzsátmérőjét a kérvényen fel kell tüntetni, mert ez alapján határozandó meg a pótlás mértéke. Ismertetni kell a kivágás kivitelezésének módját és időpontját.

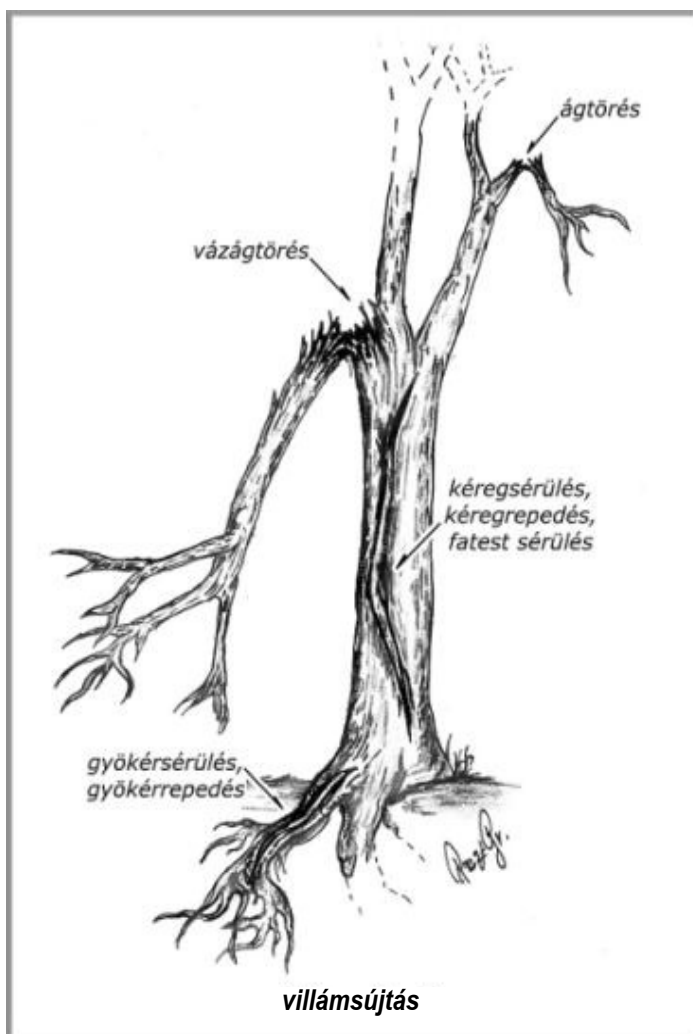
Magánterületi fakivágás esetében a pótlást elsősorban az adott ingatlan területén kell elvégezni. Ebben az esetben feltüntethető a pótlandó fa faja, fajtája és darabszáma. Magánterületen pótlandó fák esetében is a többi rendelet (főképp a település arculati és településképi rendeletek) előírásait, valamint az épületektől, kerítésektől mért védőtávolságokat be kell tartani! Amennyiben magánterületen nem vagy csak részben lehet eleget tenni a pótlási kötelezettségnek, a jegyző közterületi pótlást ír elő, amennyiben

közterületen sem lehet a pótlásnak eleget tenni, a rendelet lehetőséget biztosít kompenzációs díj megfizetésére.

Közterületen kivágott fát csak közterületen lehet pótolni, pótlás határideje kivágást követő 1 éven belül!

Fát kivágni csak nyugalmi időszakban (november és március 15. között) lehetséges, ez alól kivételt csak a közvetlen veszélyhelyzettel fenyegető fa esetében lehet tenni, melyet kertészeti vagy faápolói szakvéleménnyel támasztanak alá.

Általánosságban elmondható, hogy építkezés és felújítás, közműfejtetés miatt kivágandó fák esetében előre meg kell kérni az engedélyt, és a kivágás csak a határozat jogerőre emelkedése után lehetséges, míg a veszélyhelyzettel fenyegető fa azonnal kivágható 3 napos utólagos bejelentési kötelezettség terhe mellett. Azonban a visszaélések elkerülése végett ilyen esetben is kellhet kertészeti vagy

favizsgálói szakvélemény, illetve fotódokumentáció, mely egyértelműen igazolja a veszélyhelyzet valódiságát.

Engedély nélküli fakivágás környezetvédelmi szabálysértési bírsággal sújtható! Az engedély nélkül kivágott fa pótlásáról jogszabályban előírt módon gondoskodni kell. Amennyiben a jogtalanul kivágott fa mérete nem meghatározható, általában a helyi rendeletek egy egységes (pl. 30 cm törzskerület) pótlást írnak elő. Amennyiben fakivágás vészhelyzetre hivatkozva történt meg, de a veszélyhelyzet nem valós, nem alátámasztott, jogosulatlan fakivágásként hatósági eljárás indul, bírság szabható ki és telepítési kötelezettség képződik.

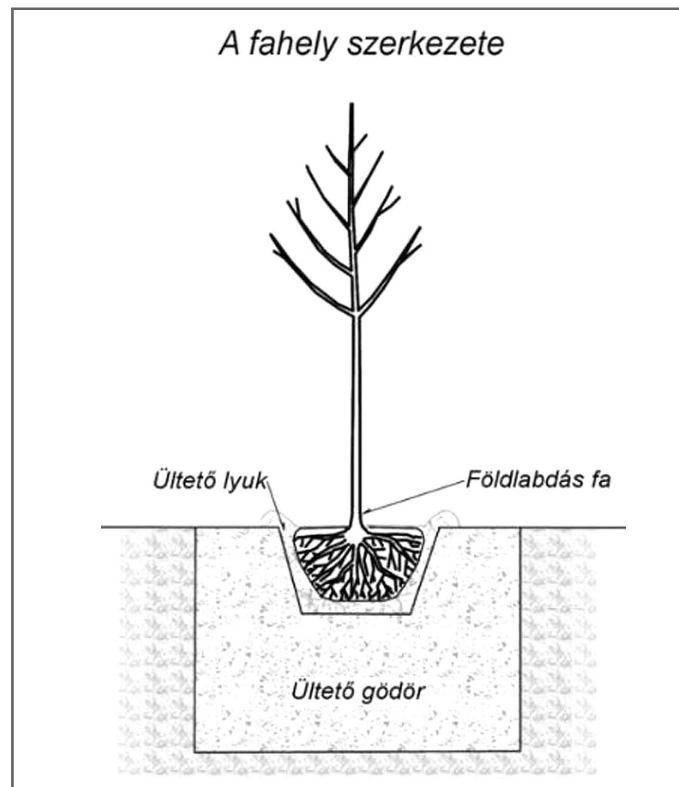
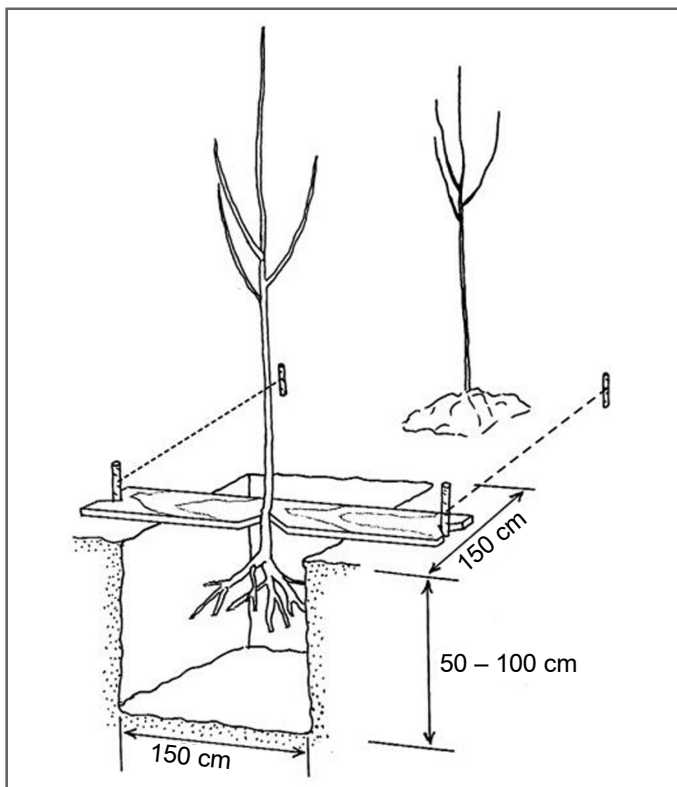
A kivágott fát pótolni a fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII.30.) kormányrendelet és a helyi önkormányzati rendeletek meghatározása alapján kell. Ezen rendeletek határozzák meg a fák méretét: törzsátmérőt, törzskörméretet, törzsmagasságot, így az alsó vázágak földtől mért magasságát, a fák iskolázottságát, gyökérzetük fejlettségét. A rendeletek kitérnek az ültetés módjára is, pontosan meghatározzák az ültetőgödör méretét és a fák kezelését.

Fát pótolni szintén csak nyugalmi időszakban (november és március 15. között), lombhullástól rügyfakadásig lehetséges. Gyakran csak lombhullató fát engednek közterületre pótolni, aminek oka, hogy az örökzöldek tájidegenek, nehezen viselik a hazai klimatikus adottságokat, így hamar tönkremennek, veszélyhelyzettel fenyegetővé válnak, sötét lombszínük miatt a mikroklímát jobban melegítik.

Fasorok esetében a kormányrendelet előírja, hogy a pótlandó fák faja, fajtája meg kell egyezzen a már meglévő sorfákéval! Ez alól akkor lehet kivételt tenni, ha a terület abiotikus (élettelen) és biotikus (élő) környezeti tényezői ezt nem teszik lehetővé, tehát például a fasor fáit már az adott terület csapadékviszonyai, növényegészségügyi, közegészségügyi vonatkozásai miatt le kell cserélni. Gyakorlatból vett példaként említhetjük a közegészségügyi gondokat okozó nyárfák (*Populus* spp.) női (termős) példányait, melyek „vattázása” (repítőkészülékes magjai) allergének, vagy a szívlevelű szivarfa (*Catalpa bignonioides*), mely lombkoronáját veszti nyár közepére az azt károsító lisztharom gomba fertőzése miatt. Ilyen esetben a szakember által meghatározott fajokra kell fokozatosan lecserélni a fasort.

A „Díszfák és díszcserjék ültetése települések közterületein” elnevezésű Magyar Szabvány (MSZ12172:2019) ajánlásokat tesz, melyet sok önkormányzati rendelet előírásként fogalmaz meg:

- ültetőgödör legalább $1,5 \times 1,5$ m (azaz $2,25$ m²) felületű kell hogy legyen,
- a pótláskor telepítendő fa iskolázottsága (azaz a faiskolai nevelés során hány alkalommal vágta a fa alá, hogy annak a gyökere a földlabdába koncentrálódjon, hajszálgökerei azt jól átszőjék): 20 cm törzskörméretig 2×, 20–30 cm törzskörméret között 3×, 30 cm törzskörméret felett 4× iskolázottnak kell lennie,
- a fa törzsének egyenesnek, elágazódás-mentesnek, épnek kell lennie,
- a fa koronájának mérete bokorfa esetén 3 darab 60 cm-es, park- és sorfa esetében 6 darab legalább 40 cm-es, gömb és csüngő fajtájú fáknál 6 darab min. 25 cm-es, oszlopos fajtájú fáknál 6 darab 40 cm-es hosszúságú vesszőnek kell lennie,
- a fa koronáját vissza kell metszeni (koronaalakító metszés),
- a fát támasztórendszerrel („karóval”) rögzíteni kell.

Pótlendő fa minimális méretei (MSZ12172:2019)

	törzsmagasság (cm)	törzskörméret (cm)	gyökérzet mérete (cm)	földlabda átmérője (cm)
bokorfa	-	8	40	30
parkfa	150	12	45	40
sorfa	220	12	50	45
továbbnevelt sorfa	220	16	60	55
magasra emelt koronájú fa	350	25	-	80
idős fa	-	30	-	90

Megjegyzendő, hogy a faiskolákból vásárolható, származási bizonyítvánnyal vagy növényútlevéllel rendelkező fák ezeket a paramétereket tudják, mivel másképp nem is értékesíthetők. A származási igazolás vagy a növényútlevél a fapótlási kötelezettség megtételéhez szükséges dokumentáció, mely igazolja a fa eredetét, fajtát (tudományos és magyar név), fajtáját (amennyiben nem alapfaj), méreteit.

Ültetőgödör nem maradhat nyitott, azt vagy a friss földdel vissza kell temetni és ültetés előtt a laza ültető közegbe a fa földlabdájával azonos méretű ültető lyukat kell készíteni, vagy ha nyitva marad, azt jól látható módon, szaggal körbe kell keríteni.

Ültetéskor a fák törzsét védeni kell, hogy a szállítóeszköze felrakáskor vagy levételkor az ne sérüljön, mert a törzssérülés a fa pusztulását eredményezheti.

Sok önkormányzat engedélyhez köti a fák gallyazását, csonkítását, ifjítását, kurtítását is, hogy elkerüljék a rejtett illegális fakivágást, hiszen maga a kormányrendelet is tiltja a fák jogellenes megsértését, csonkítását, továbbá részeinek közvetlen vagy közvetett károsítását!

Szigetszentmártonban pedig a helyi rendelet gondozási kötelezettséget ír elő.

Cserjék közterületen a kormányrendelet értelmében csak engedéllyel vágathatók ki, míg a magánterületen lévő cserjék (bokrok) kivágásáról az önkormányzati rendeletek eltérően rendelkeznek.

Közterületen történő cserjeirtásra pótlási kötelezettség vonatkozik, mely a kivágásra kerülő cserje borítási értékét négyzetméterben

határozza meg, ugyanezt a borítási értéket kell elérni 3 éven belül a cserjék pótlásakor is.

Fás szárú növény pótlása nem történhet a kormányrendelet értelmében az alábbi invazív (özön)fajok egyedeivel: fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), mirigyes bálványfa (*Ailanthus altissima*) cserjés gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), kései meggy (*Padus serotina*), zöld juhar (*Acer negundo*). Helyi rendeletek további fajokat sorolhatnak fel tiltólistás fajként.

Pótlás céljából történő telepítést meg kell ismételni, ha a telepítést követő vegetációs időszak kezdetén a fás szárú növény nem ered meg. Tehát lényegében 1 év telepítési garancia van a növényekre, ebben az időszakban az öntözés, gyomlálás, az esetleges törzstisztítás és a koronaalakítása a pótlási kötelezett feladata. A szakszerű pótlás teljesítését a jegyző ellenőrzi.

A pótlási kötelezett feladata. A szakszerű pótlás teljesítését a jegyző ellenőrzi.

Nagyon fontos kiemelni, hogy az olyan jó szándékú lakossági kezdeményezések, mint a közterületre – általában a házak előtti területekre – történő mindenféle növény kiültetése szintén engedélyköteles!

A közterület nem szabad „préda”, hanem az önkormányzatok tulajdonában lévő terület, melyet közcél szolgálására biztosít. Az ide engedély nélkül – illegálisan – kiültetett növények jelentős anyagi terhet rónak az önkormányzatok településüzemeltetéseire, hiszen gyakran néhány év gondozás után a telepítő megunja, vagy már nem bírja ellátni a növények gondozását, melyek elburjánozva vagy elpusztulva veszélyhelyzetet idézhetnek elő, esetle-

Amerikai kőris

Fehér nyárfa

ges baleset vagy tragédia esetén anyagi és büntetőjogi felelősség kérdése is felmerülhet.

Szigetszentmártonban a helyi rendelet éppen ezért a közterülettel határos ingatlan tulajdonosának/használatjának kötelezettségeként és felelősségeként határozza meg az ingatlanuk előtt/mellett fekvő közterületeken kinövő vagy ültetett fák folyamatos gondozását.

Kevesen tudják, hogy sok önkormányzat (köztük Szigetszentmárton is, de pl. „Budapest Főváros Közgyűlésének 48/1994. (VIII. 1.) sz. önkormányzati rendelete a főváros köztisztaságáról”) előírja, hogy az ingatlan tulajdonosa köteles az ingatlanja körüli (közterületi) zöldterületet az úttestig tisztán, ápoltnak és gyommentesen tartani, gondoskodnia kell a síkosság-mentesítésről is. A tisztán és ápoltnak tartás része lehet a gyepterület nyírása, cserjék metszése vagy bizonyos esetben a fák gallyazása, ez utóbbi már nagy eltéréseket mutat az egyes önkormányzati rendeletekben.

A fent idézett kormányrendelet kiter a téli síkosság-mentesítésre és „sózásra” is, melyet a fás szárú növények védelme érdekében a belterületi közterületeken (az úttestek kivételével) és azok közelében megtilt, helyette alkalmazható „PÉTISÓ” (ammónium-nitrát), CMA-oldat (kálcium-magnézium acetát), cukor (glükóz), faforgács, fűrészpor, hamu, homok, kalcium-klorid (CaCl), szilvin (kálcium-klorid, KCl), termőföld és zeolit.

A kertünkben, házunk előtt képződött zöldhulladék kezelésére három lehetőségünk van: vagy a közszolgáltatóval vitetjük el (helyszíntől függően vagy ingyen, vagy előre megvásárolt, erre szolgáló zsákokban kihelyezzük a meghatározott napon és helyszínen), vagy magáncéggel, vagy pedig mi magunk komposztáljuk. Öröndetes módon egyre több és több a „zöldszemléletű” lakos, akik ténylegesen is tenni akarnak a fenntartható, élhető környezetükért. Sokszor a környezet- és természetbarát szemlélet anyagiilag is kifizetődő – ennek egy eklatáns példája, ha a kertünkben képződött hulladékot nem elszállítatjuk drága pénzen, hanem helyben komposztáljuk. Sokan a kezdeti lelkesedésüket elvesztik, mikor az évek óta összehordott komposztjukat ki kell üríteniük, hiszen ez egy igen nehéz fizikai munka, de valljuk meg, hogy egy komposztkeret, komposztdomb nem a kert legszebb része (ha rosszul csináljuk). Magától adódónak látszik egy egyszerű megoldás: ha az erdőben úgyis folyamatos az avarréteg, miért ne hordhatná ki az ember a kertjében keletkezett gallyakat, ágakat, fűnyesedéket, visszametszett sövény vagy tuja részeket, karácsonyfákat, gyomnövényeket, pálinkafőzésből visszamaradt cefrét a természetbe?

Természetesen az illegális hulladéklerakást – legyen az akár növényi „hulladék” – a törvény szigorúan bünteti!

Ennek több, szakmai oka is van:

Az illegális (zöld)hulladéklerakás többlet anyagi terhet ró a terület kezelőjére.

A lerakott zöldhulladék fertőzésveszélyes, de nem a hétköznapi értelemben! A lerakott gyomok, dísnövény részek jelentik a kockázatot, hiszen a magok, hajtás- és gyökérrészek, szárdarabok sok esetben regenerálódnak és elkezdnek terjedni.

A lerakott zöldhulladék megváltoztatja a környezetet, hiszen humusz képződik, vastagabb lesz a termőréteg, ami első hallásra kedvező folyamatnak tűnik, de a legtöbb esetben igen káros, hiszen azon felszaporodhatnak az invazív fajok.

Az illegálisan lerakott zöldhulladék réteg így veszélyezteti a kora tavaszi geofitonokat (talajban telelő évelőket), így kipusztíthatják a koratavas gazdag virágszőnyegét!

A lerakott zöldhulladék az állatvilágra is hat: megváltoztatja a táplálék-forrást, a bűvő- és szaporodóhelyeket. A telelő állatokra hordott zöldhulladék alatt azok elpusztulhatnak.

Írta: Dr. Kerényi-Nagy Viktor

PhD (okleveles kertészmérnök, mérnöktanár)

Az illusztrációk forrásai:

<https://orszagfasitas.hu/>

<https://faapolok.hu/szakmai-kiadvanyok/>

https://www.profigazda.hu/fak_cserjek_ultetese_77

Szilágyi Ferenc: Fák és cserjék.

Székelyudvarhely, 1997-2001,

<http://mek.oszk.hu/00500/00544/html/index.htm>